

Hrvatskoglagojski notarijat otoka Krka – Notari Dubašnice, sv. 1: Treći notarski protokol Jura Sormilića (1726.–1734.) / Croatian Glagolitic Notary Service of Krk – Notaries of Dubašnica, vol. 1: Third Notarial Protocol of Jure Sormilić. Bošnjak Botica, T.; Botica, I.; Galović, T. (ur.). Zagreb : Hrvatski državni arhiv – Staroslavenski institut – Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu – FF Press – Povijesno društvo otoka Krka, 2016, 437 str.

Godine 2016. objavljen je prvi svezak serije Hrvatskoglagojski notarijat otoka Krka – Notari Dubašnice, za koju se nadamo da će biti uspješna i nastaviti s objavljivanjem izvornih materijala relevantnih za povijest otoka Krka i Hrvatskog primorja. Naime, to je područje svojevrstni povijesni kuriozitet jer se na njemu razvila javnobilježnička praksa izrade isprava pisanih glagoljicom, na hrvatskom jeziku. Ta je praksa najdužu tradiciju razvila upravo na otoku Krku. Ovaj svezak donosi transkript i transliteraciju trećeg notarskog protokola, odnosno notarske knjige u kojoj su čuvani tekstovi isprava Josipa Sormilića, javnog bilježnika Mletačke Republike, koji je u prvoj polovici 18. stoljeća djelovao u Dubašnici na otoku Krku. Izvornik se danas čuva u Hrvatskom državnom arhivu, u fondu Notarijat Dubašnica (signatura HR-HDA-60.07.).

Ovo je izdanje dvojezično (odnosno, ako uzmemo u obzir prijepis izvora, gotovo pa trojezično) jer sve popratne materijale donosi na hrvatskom i engleskom jeziku. Priređivači Tomislava Bošnjak Botica, Ivan Botica i Tomislav Galović ovom su izdanju priložili opsežnu studiju *Hrvatskoglagojski notarijat i Treći notarski protokol Jura Sormilića*. U njoj tumače nastanak Dubašnice u 15. stoljeću, kada se na njezinu području naseljava stanovništvo iz današnje Like, i razvoj hrvatskoglagojskog javnog bilježništva na Krku, koje je nastalo tijekom vlasti knezova Frankapana, a održalo se zahvaljujući vlastima Mletačke Republike i glagoljaškom kleru – mjesnim župnicima i franjevcima trećoredcima. Autori također spominju dosadašnje stanje objavljivanja glagoljskih isprava relevantnih za područje Dubašnice. Također napominju da je ovo djelo prvi cjelovito objavljeni dubašljanski notarski protokol, a osim toga i najstarija sačuvana bilježnička knjiga s tog područja. Naime, iako sam rukopis jasno kaže da je riječ o trećem protokolu Jura Sormilića, prva dva nisu sačuvana, a nisu sačuvane ni notarske knjige prijašnjih bilježnika. Autori donose i diplomatsko-povijesnu analizu Sormilićeva protokola, kao i paleografsko-jezičnu analizu. Također pokušavaju rekonstruirati govorni jezik Dubašnice iz vremena kada je ovaj izvor nastao. To čine na vrlo oprezan i ograničen način jer je, kako sami ističu, zbog samog svojeg karaktera pravnog spisa ovaj izvor nedovoljan za potpunu rekonstrukciju.

Prilikom transkripcije, autori su unijeli određene intervencije u izvorni tekst kako bi ga učinili pristupačnijim istraživačima bez filološkog znanja, ali pažeći da i dalje ostane pouzdan za filološka istraživanja. Kako je već običaj u transkripciji izvora, i ovdje je unesena suvremena interpunkcija, a riječi koje su u ori-

ginalu donesene kao kratice u prijepisu su razriješene. Također, glagoljske brojke (bilježene slovima) zamijenjene su arapskima. Unesene su i druge manje intervencije koje čine prijepis pristupačnijim čitatelju. Intervencije u grafiju (primjerice, razrješavanje znaka za jat) jasno su označene.

Ovaj protokol, koji je nastajao od 10. ožujka 1726. do 23. kolovoza 1734., sadržava 298 isprava i devet dodataka, prepisanih s listića priključenih originalnom rukopisu. Originalni rukopis pisan je kurzivnom glagoljicom kancelarijskog tipa, što čitatelj može sam vidjeti na petnaest odabranih stranica izvornog teksta, čiji su faksimili priloženi nakon uvodne studije. Protokol je objavljen na sljedeći način: Numerirana je svaka od isprava unesena u njega, a urednici su na početku svake od njih unijeli datum i mjesto nastanka, kratak regist na hrvatskom i engleskom jeziku, te stranicu/stranice izvornog rukopisa gdje se tekst nalazi. Marginalije i zapisi između redaka uneseni su iza teksta isprave i odijeljeno od njega. Budući da je riječ o bilježničkim ispravama, ne treba posebno spominjati da se na marginama najčešće bilježi da je pojedina isprava plaćena, ali unošeni su i drugi podaci, primjerice oni koji se odnose na događaje koji su se odigrali nakon zapisivanja isprave, a u vezi su s njezinim tekstom (primjerice javna oglašavanja sklopljenih ugovora).

Ovo izdanje donosi i popis kratica koje se nalaze u tekstu s razrješenjima istih te rječnik manje poznatih riječi. Valja napomenuti da su one prevedene samo na suvremeni hrvatski književni jezik, ali ne i na engleski. Tu su i kazalo osobnih i geografskih imena te predmeta. Izdanju je priključen i CD-ROM s fotografijama svih stranica i dodataka izvornog rukopisa, u vrlo visokoj rezoluciji i u boji.

Kako su primijetili sami urednici, ovaj je izvor zanimljiv sam po sebi kao kuriozitet, jer je pisan glagoljskim pismom i hrvatskim jezikom, što je vrlo neuobičajeno za europsku javnobilježničku praksu. Također, podaci koje donosi tiču se uglavnom seoskog stanovništva novovjekovne Dubašnice i njezine uže okolice, te je stoga zanimljiv i kao izvor za povijest svakodnevice. U ponekim ispravama, pogotovo ugovorima o mirazima i oporukama, mogu se pronaći popisi pojedinih predmeta, ali i domaćih životinja i drugih oblika vlasništva, zajedno s procjenama njihove vrijednosti, što će biti korisno istraživačima zainteresiranim za inventar ranonovovjekovnih kućanstava i za vrijednost koju su stanovnici Dubašnice pridavali pojedinim predmetima. Primjerice, jedna je djevojka 1726. godine u miraz donijela oranicu vrijednu 100 mletačkih libara, ali i posteljine i ženske odjeće u vrijednosti 157 libara (dok. 23). Mogu se pronaći i opisi pojedinih kuća, jer transakcije ponekad uključuju i njih ili njihove dijelove (primjerice dok. 220).

Uslijed malog područja koje materijal pokriva (riječ je uglavnom o dvadesetak sela na sjeverozapadu otoka Krka), podaci su relevantni prvenstveno za lokalnu povijest, pa i mikropovijest. Međutim, njihovo bogatstvo pruža izvrstan uvid u međusobne odnose ljudi toga područja. Postoje i određena ograničenja. Naime, velika većina isprava sadržava kupoprodajne ugovore, oporuke, ugovore o mirazima

i sl., te su i podatci u njima uglavnom ograničeni na posjedovne i pravne odnose, ali i na druge aspekte lokalnog života, primjerice na lokalne bratovštine. I ti podatci mnogo govore o običajima lokalnog stanovništva – primjerice 1731. godine dvoje ljudi prodalo je dio oranice kupcu koji protuvrijednost nije imao uplatiti prodavačima, nego lokalnomu kleru za mise zadušnice (dok. 60).

Vrijedi dodati i to da je ovo izdanje relevantno za povjesničare hrvatskog jezika, jer donosi bogatstvo lokalnog idioma sjeverozapada otoka Krka, za kojeg je poznato da posjeduje bogatu jezičnu raznolikost. Tu su posebno važna osobna imena i imena mjesta navedena u ispravama. Naime, iako je izvornik zapisivala obrazovana osoba, mnogi navodi potječu od običnih stanovnika Dubašnice.

Tomislav Matić

Srijemska županija – Zapisnici sjednica. Knj. III: 1767.–1771. Dobrica, L.; Posedi, I. (ur.). Vukovar : Državni arhiv u Vukovaru ; Zagreb : Hrvatski državni arhiv, 2016. 725 str.

Tijekom prethodne tri godine, Državni arhiv u Vukovaru kao izdavač i Hrvatski državni arhiv kao suizdavač redovito su objavljivali zapisnike sjednica Srijemske županije od 1745. godine, kada je ta županija ponovno konstituirana nakon više od dva stoljeća osmanske vlasti, nadalje. Prvu knjigu ove serije uredili su Stjepan Sršan i Ladislav Dobrica, a nakon smrti Stjepana Sršana 2014. godine seriju su nastavili uređivati Ladislav Dobrica i Ivana Posedi. Potonje dvoje autora uredilo je i najnoviju, treću knjigu zapisnika, koja pokriva razdoblje od 1767. do 1771. godine. To je ujedno deseta knjiga serije *Gradivo za povijest Vukovarsko-srijemske županije*. U oči upada da, kako serija napreduje, tako i njezina izdanja pokrivaju sve manja vremenska razdoblja. Razlog tomu je sve življi rad županijskih skupština i drugih institucija lokalne i središnje vlasti, koji je proizveo bogatstvo zapisnika o mnoštvu aspekata života županije i njezinih stanovnika. U promatranom razdoblju, veći dio Srijemske županije nalazio se na području današnje Republike Srbije, a njezin zapadni dio na području današnje Vukovarsko-srijemske županije Republike Hrvatske. Južno od nje, uz granicu s Osmanskim Carstvom, bilo je područje Vojne krajine, koja je bila pod posebnom upravom i nije se nalazila u sustavu županija.

Kao i prethodne knjige ove serije, i ova dolazi bogato opremljena popratnim sadržajima koji znatno olakšavaju razumijevanje i pretraživanje podataka koje donosi. To su reprodukcija u boji zemljovida Srijemske županije iz 1890. godine, tumač mjera koje su se koristile sredinom 18. stoljeća te kazalo imena, mjesta i odabranih pojmova. Također donosi i sažetak o ustroju i radu Srijemske županije u promatranom razdoblju na hrvatskom, engleskom i njemačkom jeziku. Ladislav